

فقه معاملات جدید
اصل مشروعیت در معاملات

نویسنده:
محمد علی قمی

فقه معاملات جدید اصل مشروعیت در معاملات

نویسنده: محمد علی قمی

صفحه ارای و طرح جلد: گروه فرهنگی هنری فانوس . انتشارات: مکت اندیشه . چاپ و صحافی: چاپخانه گاندی

شابک: ۷-۲۶-۲-۷۲-۶۲۳-۹۷۸ . نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸ . شمارگان: ۲۰۰

حق چاپ این اثر برای انتشارات مکت اندیشه محفوظ است.

سرشناسه: قمی، محمدعلی، ۱۳۶۳-عنوان و نام پدیدآور: فقه معاملات جدید: اصل مشروعیت در معاملات / نویسنده محمدعلی قمی؛ [به سفارش مرکز پژوهشی مبنا، موسسه صراط مبین هدایت]، مشخصات نشر: قم: مکت اندیشه، ۱۳۹۸. مشخصات ظاهری: ۱۶۷ ص.؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ سم. شابک: ۷-۲۶-۲-۷۲-۶۲۳-۹۷۸. وضعیت فهرست نویسی: فیپا. یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۵۲ - ۱۶۷؛ همچنین به صورت زیرنویس. عنوان دیگر: اصل مشروعیت در معاملات، موضوع: معاملات (فقه) موضوع: * (Islamic law Transactions). موضوع: عقود و ایقاعات (فقه). موضوع: Contracts (Islamic law). موضوع: معاملات -- قوانین و مقررات -- ایران، موضوع: * (Iran -- Law and legislation -- Transactions) شناسه افزوده: مرکز پژوهشی مبنا، شناسه افزوده: موسسه صراط مبین هدایت، رده بندی کنگره: ۱۹۰/BP۱۷. رده بندی دیویی: ۳۷۲۷/۲۹۷. شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۰۹۲۸۷

شبکه ارتباط با مخاطب

روابط عمومی (سفارش کتاب، پیشنهادات و انتقادات): محمد قرآنی ستوده ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۵

دفتر مرکزی: قم- ۴۵ متری شهید صدوقی -کوچه ۵۶- پلاک ۷۴ - تلفن: ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۴

آدرس تارنما: www.smhi.ir - www.mabnarc.ir

پست الکترونیک: info@smhi.ir - info@mabnarc.ir

فهرست مطالب

۹

مقدمه

۱۳

بخش اول: تاریخچه، مبانی و رویکردها

۱۴

تاریخچه بحث

۱۵

اصل مشروعیت در بیان علما

۲۱

اصل فساد در معاملات

۲۲

گفتار اول: در نفس معامله

۲۲

وجه اول: استصحاب

۲۴

وجه دوم: اجماع

۲۴

وجه سوم: برائت

۲۵

وجه چهارم: عدم الدلیل دلیل العدم

۲۷

گفتار دوم: در اجزاء و شرائط

۲۷

اصل برائت در اجزاء و شرائط

۳۵

اصل اولی حلیت

۳۹

بخش دوم: ادله مشروعیت

۴۰

فصل اول: ادله مشروعیت در فقه

۴۰

مبحث اول: آیه وفاء

۴۲	گفتار اول: بررسی مفردات آیه در لغت و کلمات فقها
۴۲	الف) عقد
۴۲	بند اول: معانی لغوی عقد
۴۴	بند دوم: معنای عقد و عهد از دیدگاه فقها
۵۰	ب) وفا
۵۰	بند اول: معنای واژه وفا در عبارات اهل لغت
۵۰	بند دوم: دیدگاه فقهاء
۵۳	ج) الف و لام در العقود
۵۵	گفتار دوم: احتمالات موجود و روایات وارده در مراد از عقود در آیه شریفه
۷۱	شبهاتی پیرامون دلالت آیه
۷۱	ایراد اول
۷۲	ایراد دوم
۷۴	ایراد سوم
۷۵	ایراد چهارم
۷۶	شبهه صحت عقد و پاسخ آن
۸۲	گفتار سوم: مراد از آیه اوفوا بالعقود
۸۳	ایقاع
۸۷	مبحث دوم: آیه تجارت
۸۸	گفتار اول: بررسی مفردات آیه در لغت و کلمات فقها
۸۸	الف) لاتاكلوا اموالکم بینکم بالباطل
۹۴	ب) الا ان تکن تجاره عن تراض
۹۷	گفتار دوم: نحوه دلالت آیه بر اصل مشروعیت
۱۰۴	مبحث سوم: حدیث سلطنت
۱۰۷	ایقاع
۱۰۸	مبحث چهارم: حدیث المومنون عند شروطهم

۱۰۸	گفتار اول: مفاد قاعده و سند آن
۱۰۹	گفتار دوم: مفردات بحث
۱۱۳	گفتار سوم: دلالت تصدیقی و مراد از روایت
۱۲۰	مبحث پنجم: بناء عقلاء
۱۲۱	دلیل اول
۱۲۷	دلیل دوم
۱۲۷	دلیل سوم
۱۳۵	مبحث ششم: سائر ادله
۱۳۵	گفتار اول: آیه قنطار
۱۳۸	گفتار دوم: قاعده مقتضی و مانع
۱۴۰	مبحث هفتم: قلمرو اصل مشروعیت
۱۴۳	فصل دوم: دیدگاه حقوق موضوعه
۱۴۳	مبحث اول: بررسی اصل حاکمیت اراده
۱۴۶	مبحث دوم: بررسی ماده ده قانون مدنی
۱۴۷	مبحث سوم: قلمرو اصل حاکمیت اراده
۱۵۳	نتیجه
۱۵۹	منابع

مقدمه

در میان فقهای امامیه همواره این بحث مطرح بوده که آیا اثبات مشروعیت و صحت یک عقد یا ایقاع نیازمند دلیل خاص است به این معنا که در مواردی که تصریح به صحت نشده است قاعده بر عدم مشروعیت است؟ و یا اینکه در مواردی که تصریح به بطلان نشده اصل و قاعده همان مشروعیت و صحت می باشد.

برای پاسخ به این پرسش باید روشن شود که آیا اصل اولی در معاملات به عنوان اصلی عملی در هنگام شک در مشروعیت یک معامله، فساد آن خواهد بود یا صحت و نفوذ آن؟ بر فرض که اصل اولی فساد باشد، که مشهور فقها قائل به همین بوده اند، نیز سوال مطرح می شود که اصل ثانوی حاکم برای اثبات مشروعیت معاملات وجود دارد یا خیر که به عنوان دلیل اجتهادی بدان تمسک شود. از آنجا که فقها به طور مستقل و منظم به این مباحث نپرداخته اند، گردآوری این ادله ضروری به نظر میرسد و بعد از بررسی در صورت صحیح بودن ادله می توان نفوذ، مشروعیت و صحت هر معامله ای که شک در صحت آن وجود داشته باشد را اثبات نمود.

با توجه به گسترش نهادها و تاسیسات جدید معاملاتی در بازارها و بانکها نیاز به پژوهشی از این دست روشن می شود؛ امروزه توسعه روزافزون ارتباطات نهادها و

قراردادهای جدید از این دست، منجر به ظهور معاملات نوینی شده که در ادله اولی تصریحی به مشروعیت یا فساد آنها نشده است و اثبات مشروعیت آنها نیازمند تاسیس قاعده است.

اگر اصل بر مشروعیت در معاملات باشد، معاملات جدید مانند بیمه و عقد استصناع، عقود اختیار و بیع زمانی، در صورتی که قابلیت ارجاع به عقود شناخته شده را نداشته باشند، از مشروعیت برخوردارند.